

GRUDA

Št. 10.

1924.

Leto I.

Poštnina plačana v gotovini.

Vsebina zvezka 10.

Ksaver Meško: Ob jezeru. — Ksaver Meško. (Ob njegovi petdesetletnici. S sliko.) — F. M. Dostojevski-Josip Vidmar: Krotka. (Dalje.) — Andersen-Utva: Ovrtnik. — Iv. Albreht: Atilova ljubezen. — Ciril Jeglič: Francek pod češmjo. — Fran Pogačnik: Šegavost. — Lea Mayer: Jesenska pesem. — Fran Pogačnik: Ko pesem otožna. — A. Daudet-Ksenija: Vrnitev črede s planin. — Utva: Sredi polja — dobra volja. — X.: Problem agrarne reforme v Českoslovaški. (Konec.) — B. Tumliš-F. T-k.: Kmetška zveza v Švici. — 4—: Carina na poljedelske pridelke. (Dalje prih.) — Jat: Po kongresu slovanske agrarne omladine. — RAZGLEDI: Organizacija. — Žensvo. — Prosveta. — Listnica uredništva.

Naročnina znaša za Jugoslavijo celoletno Din 30, polletno Din 15; za inozemstvo celoletno Din 50, polletno Din 25.

V podrobnj prodaji stane X. zvezek Din 3.

Za dijake in vojaše znaša celoletna naročnina Din 20. — Novi naročniki dobe lahko še vse doslej izšle številke.

Uredništvo: Ljubljana, Škofja ulica 8, I. nadst.

Uprava: Ljubljana, Kolodvorska ulica 7.

Rokopise je pošiljati uredništvu, naročnino, reklamacije, oglase itd. samo upravi. Cena oglasov po dogovoru.

Rokopisov, ki jih ni naročilo, uredništvo ne vrača.

Urejuje Ivan Albreht.

Poravnajte naročnino za drugo polletje!

Kje se najboljše kupi, je že brez dvoma znano!

„Pri nizki ceni“

Ignacij Žargi Ljubljana
Sv. Petra cesta 3

Nudi cenj-odjemalcem veliko izbero potrebščin za krojače in šivilje. Velika izbira rokavic, nogavic in površnih ženskih volnenih jopic. Razno moško, damsko in otročje perilo, avilene pletene samoveznice itd. po priznani znižanih cenah.

Na debelo!

Na drobno!

Tiskarski in litografski umet. zavod

J. BLASNIKA NASL.

■ Ljubljana, Breg št. 12. ■

Izvršitev vsakovrstnih tiskovin od enostavne do najfinejše opreme.

Knjigotisk.

Kamenotisk.

Offsettisk.

Ksaver Meško:

Ob jezeru.

I.

Jezero pod gozdom blesti se,
bel čoln se ziblje na njem,
v njem sreče mlad par veseli se,
združuje ga tesen objem.

Ko zrem ju, spomin se budi mi:
„Nekdaj je biló, biló...”
V bolesti oko se temni mi:
„Kot sen je prešlo, prešlo...”

II.

Ogleduje v jezeri
luna si blede obraz,
v vejah glasovi stoteri —
toži li prošli čas?

Tožijo, ki so goreče
tod se ljubili nekdanj,
snivali sanje sreče —
sreča ta — kje je zdaj?

Veter raznesel obljube,
zbrisal ljubezen je čas,
v lica zarezal je gube,
plamen spremenil v mráz...

Ogleduje v jezeri
luna si blede obraz,
v dušo spomini stoteri
čakajo davni čas.

V dneve odbegle sanjam —
„Sen vse lepó je biló...”
K prsim glavo sklanjam —
res mi solze teko?

Ksaver Meško.

28. X. 1874—28. X. 1924.

(Ob njegovi petdesetletnici.)

Ksaver Meško se je rodil dne 28. oktobra 1874. leta v Ključaricah pri Sv. Tomažu nad Ormožem. Nižjo gimnazijo je dovršil v Ptuj, višjo pa v Celju, od koder je odšel l. 1884. v bogoslovje v Maribor. Zadnje leto bogoslovnih študij je dovršil v Celovcu, kjer je postal l. 1898. mašnik. Služboval je potem po Koroškem: v Škocjanu v Podjuni, v Knezovem nad Trgom, v Št. Danielu nad Prevaljami, a leta 1906. je prišel kot župnik k Mariji na Zili, od koder se je moral vsled izgube slovenskega dela Koroške preseliti.

Med vojno je moral pretrpeti vso krutost germanskega nasilja, vso grozo tistega strahotnega preganjanja, ki je s posebno besno silo lovilo žrtve po naših obmejnih krajih.

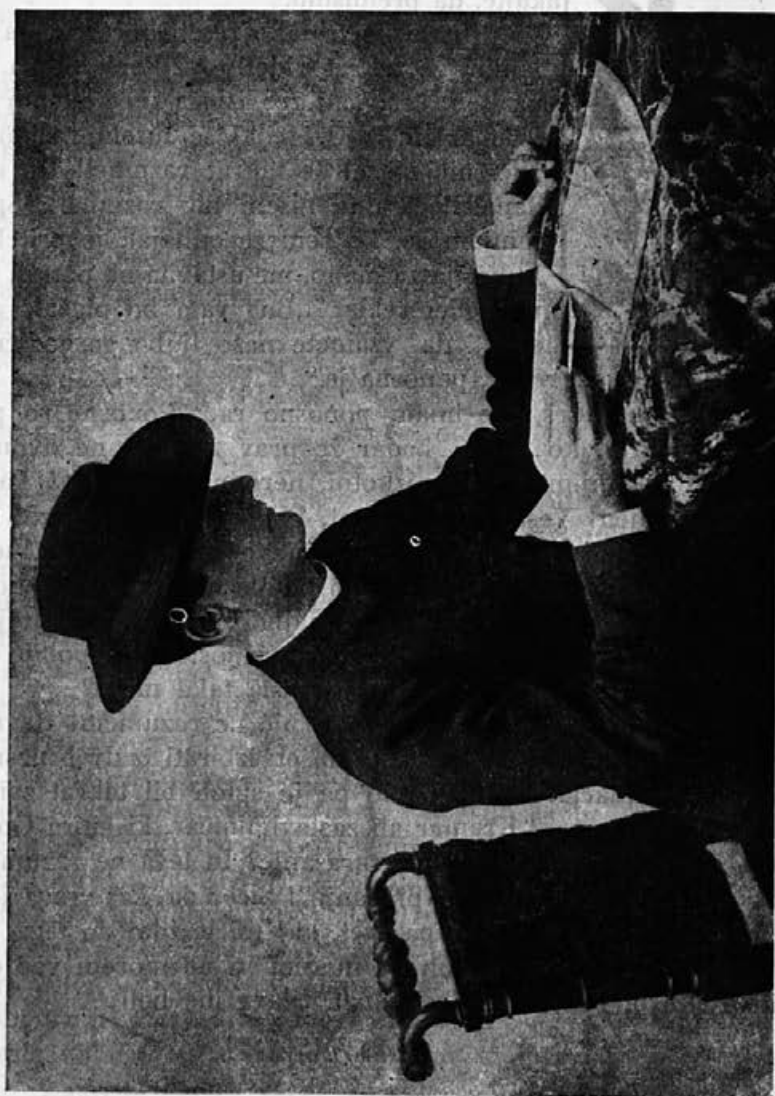
Izmed številnih Meškovih del naj omenim „Ob tihih večerih“, zbirka novel in črtic, ki je izšla l. 1904. „Mir božji“, l. 1906. „Na poljani“, roman, l. 1907. itd.

Napisal je tudi več dram, izmed katerih omenimo: „Mati“, „Na smrt obsojeni?“ in „Pri Hrastovih“. — Poleg tega je napisal več mladinskih črtic in povestic, zbranih deloma v dveh knjigah Mohorjeve družbe (v zbirki „Mladim srcem“), deloma pa v knjigi „Volk spokornik“, ki je izšla v Ljubljani. Mnogo svojih spisov je objavil po raznih naših mesečnikih, po knjigah „Družbe sv. Mohorja“, „Matice Slovenske“ in drugod. Uspeh njegovega dela je prekoračil meje naše ožje domovine; kajti posamezna Meškova deli so prevedena tudi v druge jezike: v ruskega, rusinskega, italijanskega in nemškega.

Meško pa ni samo pisatelj, temveč tudi vzoren domoljub in vzor duhovnika. O tem priča njegovo življenje; o tem priča njegovo delovanje in sovraštvo njegovih nemških nasprotnikov.

Prepričani smo in trdno verujemo, da bo njegovo delovanje obrodilo vse tiste sadove, ki jih sam najbolj želi. V tem prepričanju in v tej želji se pridružuje tudi „Gruda“ z vsemi, kar jih ima zbranih okrog sebe, in kliče jubilarntu Mešku, svojemu sotrudniku:

„Še mnogo, mnogo srečnih, plodonosnih let.
v blagor njemu, narodu in človeštvu!“

KSAVER MEŠKO

Krotka.

(Dalje.)

akajte, da premislim.

In je imela tako resen obrazek, da bi lahko že takrat videl! Jaz sem bil pa že užaljen, češ: „ali res izbira med menoj in kramarjem?“ O, tedaj še nisem razumel! Nič, nič nisem še takrat razumel! Do današnjega dne nisem nič razumel! Spominjam se, ko sem že odhajal, je pritekla Lukerija za mano, me ustavila na poti in mi v naglici rekla: „Bog vam bo plačal, gospod, da vzamete našo ljubo gospodično,

samo nikar ji tega ne recite, ponosna je.“

No, ponosna! Češ, jaz imam ponosno rad. Ponosne so posebno ljube takrat, ko... no, kadar že prav nič več ne dvomiš o svoji moči nad njimi, a? O nizkotni, nerodni človek! O, kako sem bil zadovoljen! Veste, kajti takrat, ko je stala pred vrati in je premišljevala, da bi mi rekla da, in ko sem se jaz začudil, ali veste, da je takrat lahko imela celo takole misel: „Če že mora biti nesreča s tem in onim, ali ni potem najboljšje izbirati kar hujše, to se pravi debelega kramarja, naj me v pijanosti hitro pobije do smrti!“ A? Kaj mislite, ali ji je lahko prišla taka misel?

Saj še sedaj ne razumem, še sedaj nič ne razumem! Ravno kar sem dejal, da ji je lahko prišla ta misel: izbirati iz dveh nesreč hujšo, to je kramarja? Ampak kdo pa je sploh bil takrat zanj o hujši — jaz ali kramar? Kramar ali zastavljalničar, ki citira Goetheja? To je še vprašanje! Kakšno vprašanje? In tega ne razumeš: odgovor leži na mizi, ti pa — „vprašanje“! Sicer pa, kaj vraga jaz! Tukaj ne gre zame... Vendar pa spet, kaj mi je zdaj do tega, ali gre zame ali ne? Tega pa sploh ne morem in ne morem več odgovoriti. Bolje bi bilo, če bi legel spat. Glava me boli...

III.

Najplemenitejši človek, pa niti sam ne verjamem.

Nisem zaspal, Kako neki, nekak puls mi utriplje v glavi. Rad bi vzel vse to vase, vse to blato. O, blato! O, iz kakšnega blata sem jo potegnil! To bi bila morala vendar razumeti, morala bi

znati ceniti moje dejanje! Tudi različne druge misli so mi bile všeč, na primer, da sem star eno in šestdeset let, ona pa šele šestnajst. To me je očaralo, ta občutek neenakosti; to je sladko čustvo, zelo sladko.

Hotel sem imeti svatbo à l'anglaise, to se pravi, popolnoma samo v dveh, kvečjemu z dvema pričama, — ena bi bila Lukerija — potem pa naravnost na vlak; na primer magari v Moskvo (slučajno sem imel tam tudi opraviti), za kakih štirinajst dni v hotel. Ona pa se je uprla in ni privolila; moral sem spoštljivo zahajati k tetam kot k sorodnicam, ki mi jo dajejo v zakon. Odnehal sem in tetama je bilo dano, kar jima je šlo. Dal sem jima celo po sto rubljev vsaki in sem jima še obljubil; nji seveda nisem nič povedal, da je ne bi užalil z njenim uboštvom. Teti sta se takoj kar cedili. Tudi radi bale sva se prerekala: imela ni ničesar, skoro dobesedno; toda tudi nič hotela ni. Vendar se mi je posrečilo dokazati ji, da popolnoma brez vsega — ne gre; balo sem ji napravil jaz, kdo pa naj bi ji jo bil sicer napravil? Sicer pa, kaj vraga jaz! Vendar sem ji vseeno razodel nekaj svojih idej, da bi vedela, pri čem da je. Mogoče se mi je celo preveč mudilo. Glavna stvar je bilo sledeče: čeprav je morala zbrati vso srčnost, vendar se mi je takoj v početku zaupala z vso ljubeznijo; ko sem prihajal zvečer k njim, me je navdušeno sprejemala in mi je s svojim čebljanjem (z očarljivim čebljanjem nedolžnosti!) pripovedovala o svojih otroških letih, o očetu in materi. Toda vse to njeno ogrevanje sem na mah polil z mrzlo vodo. V tem je bila namreč moja ideja. Na navdušenje sem odgovarjal z molkom, seveda s prizanesljivim..., vendar je vseeno kmalu videla, da je med nama razlika in da sem jaz — zagonetka. Na zagonetko sem pa ravno meril! Kajti mogoče sem storil vso to bedarijo samo zato, da bi bil zagonetka! Prvič strogost, — pomislite, da sem jo pripeljal v hišo s tisto strogostjo. Z eno besedo, takrat, ko sem v svoji zadovoljnosti zahajal k njim, sem ustvaril cel sistem. O, brez vsakega navora, kar sam po sebi se je izlil. Sploh pa ni moglo biti drugače, moral sem ustvariti ta sistem, vsled nujne okoliščine, — kaj neki opravljam samega sebe! Sistem je bil resničen. Ne, poslušajte, če že soditi, tedaj je treba zadevo poznati... Poslušajte:

Kako bi človek začel, kajti stvar je zelo težavna. Ko se pričneš zagovarjati, je naenkrat težko. Vidite: na primer mladina prezira denar, — zato sem se takoj od kraja skopal na denar in sem pritisnil to struno. In sem tako pritiskal s tem, da je pričela bolj in bolj molčati. Delala je velike oči, poslušala, gledala in mol-

čala. Vidite: mladina je velikodušna, to se pravi dobra mladina je velikodušna in vroča, zato pa malo strpna; če ji količkaj ni prav, takoj prezir. Meni je šlo pa za širokost, hotel sem ji vcepiti širokost naravnost v srce, vcepiti tako rekoč njenemu srčnemu pogledu. Vzemimo vsakdanji primer: kako naj raztolmačim takemu značaju postavim svojo zastavljalnico? Jasno, da nisem govoril naravnost, sicer bi bilo videti, da se opravičujem, temveč sem deloval tako rekoč s ponosom ter govoril skoro molče. In govoriti molče — v tem sem pa mojster, vse svoje življenje sem govoril molče in sem sam s seboj molče preživel cel tragedije. O, saj sem bil tudi jaz nesrečen! Ves svet me je zavrzel, zavrzel in pozabil, in nihče, nihče ne ve nič o tem! In potem je naenkrat ta šestnajstletna nalovila od podlih ljudi podrobnosti o meni in je mislila, da ji je vse znano; toda tisto, kar je skrito, je le ostalo edinole v prsih tegale človeka! Ves čas sem molčal in posebno, posebno nasproti nji, prav do včerajšnjega dneva, — zakaj? Ker sem ponosen človek. Hotel sem, da bi me spoznala sama, brez moje pomoči, toda ne več iz pripovedovanja podležev, marveč da bi se s a m a d o m i s l i l a in bi doumela tega človeka! Ko sem jo sprejel v svojo hišo, sem hotel polnega spoštovanja. Hotel sem, da bi me molila radi mojega trpljenja — in sem bil tega vreden. O, vselej sem bil ponosen, vselej sem hotel vse ali nič! In ravno radi tega, ker v sreči nisem polovičar, temveč ker sem si zaželel vsega, — ravno radi tega sem tedaj moral tako ravnati, češ: „sama se domisli in me oceni!“ Kajti priznajte, če bi ji pričel sam razlagati in našepetavati, namigovati in prositi spoštovanja, — bi bilo isto, kot vbojajme prositi... Sicer pa... sicer pa, kaj pa govorim o tem!

Neumno, neumno, neumno in neumno! Naravnost in neusmiljeno (povdarjam, da neusmiljeno), sem ji tedaj povedal, da je velikodušnost mladine sicer lepa stvar, ampak — da ni počenega groša vredno. Zakaj ne? Zato, ker jo zelo malo stane, ker je nastala brez izkušnje, vse to ni takorekoč nič drugega kot „prvi vtisi življenja“, ampak bomo še videli, kakšni boste pri delu! Cenena velikodušnost je zmeraj lahka in celó življenje žrtvovati, celo, to je poceni; kajti to ni nič drugega, kot da ti kipi kri in da imaš sile v izobilju in da se ti strastno hoče lepote! Ne, ampak vi vzemite junaštvo velikodušja, težko, tiho, neslišno, brez bleska, obrekovano, pri katerem je mnogo žrtvovanja, pa niti kapljice slave, — pri čemer boste vi, blesteč človek, v očeh vseh drugih podlež, dasi ste bolj pošten od vseh ljudi na zemlji, — no, no, pa poskusite to junaštvo, nak, si boste premislili! A jaz, — jaz nisem vse svoje

življenje delal drugega, kot junaštvo prenašal. V početku je ugovarjala, uh, in še kako, potem pa je pričela utihati, popolnoma, samo oči je delala strašno velike, take velike, pozorne oči. In... in poleg tega sem naenkrat opazil smehljaj, nezaupen, molčeč, nelep smehljaj. In s tem smehljajem sem jo privedel v svoj dom. Res je, da drugam ni imela iti...

IV.

Sami načrti in načrti.

Kdo izmed naju je takrat prvi pričel?

Nihče. Samo se je pričelo pri prvem koraku. Rekel sem, da sem jo pripeljal v hišo s strogostjo, ki sem jo pa pri prvem koraku omehčal. Še ko je bila nevesta, ji je bilo rečeno, da bo sprejemala zastavljene stvari in izplačevala denar, in takrat ni nič ugovarjala (opozarjam na to). Še več — celo z ognjem se je lotila tega posla. Seveda, stanovanje, pohištvo — vse je ostalo, kot je bilo. Stanovanje ima dve sobi; prva velika je sprejemnica, kjer je ograjena blagajna, druga, ki je tudi velika, je najina skupna soba, ki je obenem tudi spalnica. Pohištvo imam ubožno, celo teti imata boljše. Moj kiot z lučko, stoji v sprejemnici, tam ko blagajna; v moji sobi pa stoji omara, v kateri je nekaj knjig, in skrinja; ključje imam jaz; potem pa še — postelja, miza, stoli. Še nevesti sem ji rekel, da so naši izdatki, to se pravi za hrano meni, nji in Lukeriji, ki sem jo zvabil k sebi, določeni na rubelj na dan, ne več, češ: „Drugače ne prideš do denarja, jaz pa moram imeti v treh letih trideset tisoč.“ Ni verjela; jaz sam sem znesek zvišal za trideset kopejk na dan. Ravno tako gledališče. Nevesti sem ji rekel, da gledališča ne bo; vendar sem določil, da pojdeva vsak mesec enkrat in sicer spodobno — sedet. Hodila sva skupaj, trikrat sva bila; videla sva menda „Lov na srečo“ in „Ptice pevke“ (o, kaj vraga, kaj vraga!) Šla sva molče in se molče vračala. Zakaj, zakaj sva pričela že kar od kraja molčati? Saj v začetku vendar nisva imela prepirov, pa sva le molčala. Spominjam se, da me je tisti čas nekako na skrivaj ogledovala; ko sem to opazil, sem pričel še bolj trdovratno molčati. Res je, jaz sem bil tisti, ki je tiral molčanje naprej, ne pa ona. Pri nji je prišlo enkrat ali dvakrat celo do izbruha, planila me je objemat; ker pa so bili ti izbruhi bolešni, histerični, sem jih sprejel hladno, kajti meni je bilo treba trdne sreče, osnovane na

njenem spoštovanju do mene. Pa sem imel prav; kajti vsakrat po takem izbruhu sva imela drugi dan prepir.

To se pravi ne ravno prepir, temveč molčanje in — in vedno bolj poreden izraz pri nji. „Upor in neodvisnost“ — to je bilo njeno geslo, samo, da ni znala. Da, ta krotki obraz je postajal bolj in bolj drzen. Ali verjemite, pričel sem se ji gnusiti, saj vendar vem. O tem, da se je v izbruhih popolnoma izpozabljala, pa ni bilo nobenega dvoma. No na primer, iz take nečistoče in siromaštva, iz kakršne je prišla, pa se ti prične naenkrat zmrdovati nad najino revščino! Vidite li: revščine ni bilo, pač pa varčnost, kjer je bilo potrebno — pa tudi razkošnost, na primer pri perilu, v čistoči. Vedno sem bil mnenja, da mora moževa čistoča osvajati ženo. Sicer se pa ni spodtikala nad revščino, marveč češ da nad mojo skopostjo v gospodinjstvu: „pravi, da ima cilje, kaže svoj neupogljiv značaj.“ Gledališču se je naekrat sama odrekla. In porogljiva poteza — vedno huje ... jaz sem pa čimdalje bolj trdovratno molčal, jaz sem pa čimdalje bolj trdovratno molčal.

Ali naj bi se bilo mar opravičeval? Glavna stvar je bila pri tem ta zastavljalnica. Dovolite mi, prosim: vedel sem, da se ženska, posebno šestnajstletna, na vsak način mora popolnoma podrediti moškemu. Ženska nima originalnosti, to je, to je aksijom, celo zdaj, celo zdaj je to zame aksijom! Nič zato, če zdaj leži tamle v sosednji sobi: resnica je resnica, tukaj sam Mille nič ne pomaga! A ljubeča ženska, o, ljubeča ženska ti obožuje celo napake, celo zločine ljubljenega bitja. Nikdar si ne bom sam izmislil takih zagovorov za svoje zločine, kot mu jih najde ona. To je velikodušno, ni pa originalno. Ženske je pogubila samo njihova neoriginalnost. In kaj zato no, vprašam še enkrat, če mi kažete tja na mizo? Kaj naj bo to originalno, to, da leži tam le na mizi? O — o!

Poslušajte: o njeni ljubezni sem bil tedaj preverjen. Ali mi ni še tedaj padala krog vratu? To se pravi, da me je ljubila, bolje rečeno, da me je hotela ljubiti. In kar je poglobitno, tukaj sploh ni bilo zločinov, ki bi jim bilo treba najti zagovora. Vi pravite: zastavljalničar? To se pravi, je že moral biti vzrok, da je postal najvelikodušnejši človek zastavljalničar. Vidite gospoda, so ideje ... to se pravi, nekatere postanejo strašno neumne, če jih poveš z besedami. Samega te postane sram. In zakaj? Kar tako. Zato, ker smo vsi same nesnage in ker ne moremo prenesti resnice, ali pa sam Bog vedi zakaj. Ravno kar sem rekel „najvelikodušnejši človek“. To je smešno in vendar je bilo res tako. Zakaj to je resnica, to se pravi, prav prava, sveta resnica! Da, imel sem vso

pravico hoteti, da bi bil preskrbljen in začeti z zastavljalnico: „Vi ste me zavrgli, vi, ljudje, to se pravi, izgnali ste me s prezirljivim molkom. Na moje strastno koprnjenje k vam ste mi odgovorili z žalitvijo za vse življenje. Torej sem imel pravico zgraditi se od vas s steno, zbrati tistih trideset tisoč rubljev in končati svoje življenje nekje na Krimu, na Južnem bregu, med gorami in vinogradi, na svojem posestvu, ki bi ga kupil za teh trideset tisoč. In kar je poglobitno, bi bil ločen od vseh vas, toda brez sovraštva do vas, z idealom v duši, z žensko, drago mojemu srcu, z družino, če bi jo Bog dal, in bi bil v pomoč svojim sosedom.“ Gotovo je dobro, da govorim vse to zdaj samemu sebi, zakaj, kaj bi bilo bolj smešno, kot če bi ji vse to takrat naglas povedal? Zato je bil tisti ponosni molk, zato sva molče posedala. Kajti, kaj pa bi bila razumela? Pomislite, šestnajst let, prva mladost, — kaj pa naj bi razumela v mojem opravičevanju, v mojem trpljenju? Pri nji — premočrtnost, nepoznanje življenja, ceneni mladostni nazori, kurja slepota „prelepih src“, in poglobitna stvar zanj — zastavljalnica — pa amen (in ali sem bil v zastavljalnici rabelj, ali ni videla, kako sem ravnal, in ali sem koga odiral?)! O, kako grozna je resnica na tem svetu! Ta čudežna, krotka ženska, to nebo — je bila tiran, neznosen tiran moje duše in krvnik! Kajti če tega ne povem, bi opravljal samega sebe! Mislite, da je nisem ljubil? Kdo lahko reče, da je nisem ljubil? Vidite, to je ironija, tukaj se je pokazala zlobna ironija usode in prirode! Prokleti smo, sploh je človeško življenje proketo! (moje še posebej!) Kajti zdaj vendar vidim, da sem se tukaj v nečem zmotil! Nekaj je prišlo drugače, kot bi moralo priti. Vse je bilo jasno, moj načrt je bil jasen kot beli dan: „Mračen, ponosen in ne potrebuje npravne tolažbe, pa naj bi bila od kogar koli, trpi molče.“ Tako je tudi bilo, nisem lagal, nisem lagal! „Pozneje bo sama videla, da je bila v tem velikodušnost, le da je ni znala opaziti — in ko to nekoč sprevidi, ga oceni desetkrat višje, sklence roke k molitvi in pade v prah.“ To je bil načrt. Toda nekaj sem pri tem pozabil ali pa prezrl. Nečesa nisem znal pri tem izvesti. No dosti, dosti. In koga naj zdaj prosim odpuščanja? Če je konec, je konec. Smeleje, človek, in ponosen bodi! Saj nisi ti kriv!...

Kaj neki, povedal bom resnico, ni me strah stopiti pred resnico iz oči v oči: o n a je kriva, o n a je kriva!...

(Dalje prihodnjič.)

Ovratnik.

voje dni je živel mlad gospodek, fin kavalir, čigar vse premoženje je bila ena krtača, hlapec, ki mu je zvečer sezuval čevlje, drugače pa je čepel vedno pod posteljo, in pa prelep ovratnik, tako lep, da mu ni bilo para. In prav povest tega ovratnika vam hočem tu napisati. Bil je v taki starosti, — ta ovratnik namreč, — da se je začel ozirati po nevesti, ko se je pripetilo, da se je v žehti srečal s podvezo.

„Oh, joh!“ — začne, „tako fine brhke in srčkane osebe pa še nisem videl, dosedaj? Kako vam je ime, predražestna?“

„To vas nič ne briga,“ ga zavrne podveza.

„Kje stanujete, gospodična?“ sili dalje ovratnik.

Toda podveza je bila sramežljiva in mu tudi tega ni hotela povedati. „Vi ste gotovo pentlja? Takorekoč, nekaka podveza, kaj ne?“ nadleguje dalje.

„Kako se drznete nagovarjati me,“ se srdi podveza, — „lahko bi razumeli, da ste mi deveta briga in da vam ne dajem nobenega povoda, za vašo vsiljivost.“

„Vaša lepota mi daje povoda dovolj gospodična.“ „Pustite me v miru!“ pravim! Kako se drznete?“

Toda gospodična, jaz sem fin kavalir, imam krtačo in hlapca.

Mi pa vemo, da se je lagal in bahal, kajti krtačo in hlapca je imel njegov gospodar, ovratnik ni imel drugega, kakor dobršno mero škroba, da ga je držal pokonci, in pa troje lukenj.

„Ah, prosim, pustite me, jaz se ne maram pečati z nikomur,“ ga poslednjič ostro zavrne podveza.

„Goska!“ se ji poroga ovratnik, ko je spoznal, da je njegov trud zaman. Perica pa ju je ločila. Ovratnik je dobil škrob in razbeljeno likalo je že prežalo nanj, da ga zlika.

„Gospa!“ vzklikne ovratnik, „ljuba gospa vdova, meni je prevroče, če mi prihajate blizu, prosim vas, vi ste zelo ognjevit, vaša duša me bo še zasmodila. Prosim vas, glejte, snubim vas. Dajte mi svojo roko!“

„Prismoda!“ pravi likalo in zavozi ponovno preko ovratnika. „Prismoda!“

Vsled hudega pritiska so ovratniku ušle na robovih nekatere nitke, priskočile so svetle škarje, da bi mu jih postrigle.

„Oho!“ se hitro zave gizdalin, „gospodična, vi ste pa gotovo plesalka? Kako poskočne imate nožice, bogme, takih še nisem videl.“

„To same vemo,“ se odrežejo škarje. „Grofovskie krone so vredne vaše nožice, a jaz nimam drugega, kakor krtačo in hlapca, a če bi imel krono...“

„Glej, glej, kako se norčuje,“ se razsrdijo škarje in globoko dregnejo vanj.

„Hm,“ ne bo drugače, po krtači se bom ozrl,“ premišlja ovratnik, kajti bil je v tisti starosti, ko se mu je hotelo neveste.

„Gospodična“ pravi krtači, ko pride domov, gospodična, jaz občudujem vaše kodre, kako dobro si jih znate ohraniti?“

Vsi vemo, da ima krtača ščetine in ne kodrov, a ovratnik je iskal neveste in je zato sladko in izbrano govoril.

„Ali še ne mislite na možitev, gospodična,“ nadaljuje ovratnik.

„O, pač,“ odvrne krtača. „Zaročena sem s hlapcem, dober možiček mi bo, drži se doma, najraje je pod posteljo.“

„Tako, tako, že poročena!“

Ker je bilo s tem njegovega znanja konec in ker v časopisih tiste čase še niso sprejemali ženitnih ponudb, je sklenil ovratnik ostati samec.

Po dolgem času je prišel v papirnico med stare cunje. Vse so vedele mnogo povedati, a ovratnik največ, stari gizdalin je namreč ostal še vedno bahač.

„Da, za mano so ženske norele,“ je pravil. Vedno so mi bile za petami. Pa sem bil tudi fant, da ni več takih, vedno naškroban in zlikan. Imel sem hlapca in krtačo, katere pa nisem nikoli rabil. — Prve ljubice še do danes nisem pozabil. To je bila lična pentlja. Revica se je iz ljubezni do mene vrgla v čeber. — Potem je bila tudi neka vdova, ki mi ni dala miru, večkrat me je preganjala. Pravim vam, ognjevitka ženska! Tudi pri plesalkah sem imel srečo. Ena se je zaletela vame, da se mi še danes pozna brazgotina, kljub temu, da mi jo je vdova pridno in ljubeznivo lečila. Ostra ženska vam je bila to, ampak nožice, prijatelji! Moja lastna sobarica krtača se je zaljubila vame in je radi mene izgubila vse lase.

Da, da, v ljubezni sem mnogo doživel, ej, lepi spomini so to. Najbolj mi je žal pentlje, ker se je vtopila v čebru. Moje življenje je prava knjiga.“

In prav je imel. Iz cunj so naredili v papirnici papir in iz ovratnika je nastal tale košček, na katerem je napisana njegova povest. To pa samo zato, ker je bil tak bahač in še lažnjivec povrh. To nam bodi v svarilo, kajti kdo ve, če ne pridemo tudi mi kdaj v tak stroj, da bo iz nas papir, na katerem bi bila napisana potem naša sramota, mi pa bi jo črno na belem sami trobili v svet, kakor gizdavi in bahaški ovratnik.

Ivan Albreht:

Atilova ljubezen.

(Odlomek.)

U v o d.

Večer je tih in solnčni bog je šel
za morje v svoje čudovite kraje,
strah dni poslednjih vsega je prevzel
in trepetaje, ves odet v škrlat
pogledal je po zemlji izza vrat,
ki božje skrivajo ljudem sijaje.

Po hunskem taborišču gre šepet,
vendar to ni povelje bojevito,
ne klic, ki vzbuja kroginkrog trepet...
Dovolj je Atili že zdaj krvi,
kar je za njim, mu ne vedri oči.
Smrt, prazna mesta, poteptano žito,

povsod pustinja, kupi ruševin,
požgana sela in krvi potoki,
krik mrtvih iz grobov strašnih temin,
ženâ, deklet v prah strta čast,
poklana deca in pogin, propast,
to Atilove so moči svedoki!

Dovolj je že... Kralj se je nasmehljal,
iz roke mu je zdrknil meč krvavi
in srce hrabro ogenj nov mu vžgal;
zato nocoj tako molči večer,
zato med Huni tak vesel nemir,
ker Atila zdaj sanja o ljubavi.

Bogovi, čujte! Luna vrh neba,
postoj in slušaj! Atila, on ljubi!
Pijan krvi in slave in gorja
zdaj jagnje hoče biti le krotko,
ki ga vodila ženska roka bo
v objem slasti, v naročje mar pogubi?!

Francek pod češnjo.

a Fazancu češnje zore, v rdečem drevesu drhte dekliske roke in se dečla smeje, srečo šteje:

„Janezek, ali so češnje kaj lepe?“

„So!“

„Kaj, in še lepše so, kadar cveto?“

Kadar gnezdece znašajo ptičke, radostne siničke! Ali ni fletna pomlad zelena?“

„In nočca ognjena!“

„In mokre spomladni, ki vročino gasi!“

„O, vse je fletno in lepo tako!“

„Janezek, tebi je vse samo lepo. Pa kaj je najlepše, Janezek moj?“

„Oj, Micika, pst! Kje pa so mamica, kaj pa zdaj delajo mamica vaša?“

„Mamica naju ne vidijo, mamica ne poslušajo, mamica za pečjo nogavico plet!“

„Micika, češnja cvetoča, — s srečo me objemi!“

„Pa me ujemi, pa me vzemi! Nisem riba, ne čofotam.“

„Kako bi te vzel, kako objel, — kaj si ko ptička v drevo mi zbežala?“

„Dol pa ne grem, veš, dol ne smem; mamica naju že vidijo, mamica naju poslušajo!“

„Mamica za pečjo nogavico plet!“

„Saj mi lahko na glas poveš, da te bom slišala, da bom izvedela, kaj hodi h gorjankam Janez z Doljan?“

„To drevo bom izruval! In ga bom nesel Doljancem v spomin.“

„Poskusi! Janezek, le poskusi, kakšne korenine so to!“ Se smeje, se smeje: Janezek češnje pobira po tleh in jih šteje, srečo šteje, ki ž njo čaka nanj Micika.

Fran Pogačnik:

Šegavost.

Jeseni umrla je prva ljubav. —
Jaz sem ostal in spet sem zdrav.
Sedaj je pomlad, oživel je vse,
in v srcu nova ljubezen cvete.

Le k meni prisedi, ljubica mlada,
povem ti, kaj tukaj pri nas je navada.

Jesenska pesem.

Veš li, kje so poletja vroči dni, Čez noč izginil je poletja čar
ko z vrta rože so duhtele, — in z njim so svetle zvezde obledele,
spominjaš še čarobnih se noči, ugasnil v srcu je ljubezni žar,
ko zvezde tajno so žarele? rdeče rože vse so že zvene.

Drhteča roka venec je povila —
iz zadnjih bledih krizantem
in venec ta na grob je položila
sanj, želj minulih — mrtvim dnem.

Frän Pogačnik:

Ko pesem otožna.

Ko pesem otožna gre preko polja
požetega in osamelega,
in veter jesenski veje čez plan —
in žalost kraljuje mi v dnu srea,
takrat mi v samoto krene korak,
v bolesti razneži trudna se duša.
Vsa vaše gre in le v sebi živi,
a vse okrog nje je mrak, le mrak.

Oblaki zakrivajo jasno nebo,
in breze srebrne sklanjajo veje,
vršič svoj poveša celo rožmarin
in nagelj rdeči skriva glavo.

Alphonse Daudet-Ksenija:

Vrnitev črede s planin.

(Iz „Pisem iz mojega mlina“).

O so se začudili zajčki!... Odkar so videli
vrata mlina zaprta, zidovje in vso okolico
zapuščeno in zaraščeno z visoko travo, so
bili prepričani, da je rod mlinarjev iz-
umrl, in ker se jim je zdel kraj pripraven,
so postavili sem svoj glavni stan, nekako
središče svojih strateških operacij... Ono
noč, ko sem prispel, jih je bilo zbranih pred
mlinom v krogu kakih dvajset, ki so si greli
šapke ob luninih žarkih... Nisem imel
časa, da bi odprl oknico, frrk! že je cela
četa bila na begu in videl sem samo še bele repke zajčkov, izginja-
jočih v goščavi. Vendar upam, da se povrnejo.

Še nekdo se je zelo začudil, ko me je zagledal; bil je to stanovalc prvega nadstropja, star, otožen skovir, z glavo misleca; prebival je v mlinu že nad dvajset let. Našel sem ga v gornji izbi, nepremičnega in trdega med okruški zidu in izpadlimi opekami. Pogledal me je s svojimi okroglimi očmi in je prestrašen, ker me ni spoznal, začel skovikati: „Huu, huu, huhuuu! Pri tem je frfotal neredno s perotni sivimi od prahu; — ti vražji učenjaki si nikoli ne skrtlačijo svojih sukenj... Toda to nič ne de; tak kakršen je, z mežikajočimi očmi in čmernim obrazom mi ta tihi podnajemnik bolj ugaja, kot marsikdo drugi, in podvizal sem se, da z njim obnovim stanovanjsko pogodbo. On prebiva kot dosedaj v gornjem delu mlina, jaz pa sem ostal spodaj, v mali izbi, pobeljeni z apnom, nizki in obokani kakor samostanska obednica.

Odtod vam sedaj pišem, vrata nastežaj odprta ljubemu solncu. Ves bleščeč v svetlobi se kotali pred mano prijazen smrekov gaj, prav tja doli do obale. Na obzorju se ostro odražajo vrhovi Alp... Vse je tiho... Samo od časa do časa čujem glas piščalke, kljunača v lavendeljnu, ali kraguljček mule na cesti... Vsa ta lepa dežela živi samo od svetlobe.

Kako naj se mi tukaj toži po vašem šumnem in temnem Parizu? Tako prijetno mi je v mojem mlinu! Ravno tu je oni kotiček, katerega sem iskal, majhen kotiček, dehteč in topel, oddaljen od časopisov, kočijažev in prahu!... In kako ljubke stvari me obdajajo! Komaj je teden dni, odkar sem se tu nastanil, in že mi je glava vsa polna vtisov in spominov... Glejte! Ravno sinoči sem opazoval vrnitev črede s planine, in zatrjujem vam, da ne bi zamenjal tega prizora za vse premiére, katere ste imele ta teden v Parizu. Sodite sami.

Potrebno je, da povem, da je v Provenci navada, poslati živino, ko nastopi prva vročina, na planine. Čreda in pastirji prebijejo pet do šest mesecev tam gori, na prostem, v visoki travi; ob prvem jesenskem hladu se pa povrnejo v dolino, kjer se čreda zopet pase po malih sivih gričkih v ozračju, dehtečem po rožmarinu...

Včeraj zvečer so se torej črede vrnile. Od ranega jutra so čakala velika vrata staje odprta na stežaj; hlevi so bili polni sveže stelje. Od časa do časa smo ugibali: „Sedaj v Eyguières, sedaj pri Paradou-ju.“ V mraku pa smo nenadoma začuli klic: „Evo jih! So že tu!“ in v daljavi smo zagledali bližajočo se čredo, v oblaku prahu. Zdelo se je, da se obenem z njo premika vsa cesta... Spredej korakajo ovni vodniki z nastavljenimi rogovi; za njimi šele ostala čreda; — mule v bingljajočem, rdečem nakitu nosijo v koših ko-

maj rojena jagnjeta, ki jih pozibavajo z vsakim korakom; za njimi gredo ovčarski psi, potni, z visečimi jeziki, in slednjič dva pastirja živih, lokavih oči, odeta v debele volnene rdeče plašče, segajoče do tal.

Vse to stopica veselo mimo nas in se gnete v gosti gručii pred glavnimi vrati; njihovo cepetanje se čuje kakor ploha... In kakšna ginjenost doma! S svoje visoke gredi so zlatozeleni pavi, s tenkim tresočim se grebenom spoznali vračajoče se znance; sprejemajo jih z velikim vreščanjem in hruščem. Tudi v kurniku, kjer je že vse spalo, je takoj vse budno. Vse dvorišče je na nogah: golobje, race, purani, pegatke. Kokoši so kakor nore. Zdi se, da je vsaka ovca prinesla v svojem kožuhu poleg ostrega planinskega vonja tudi nekaj onega živega gorskega zraka, ki opaja z razposajenostjo.

Ob tem hrupnem sprejemu je čreda dospela. Še nisem videl ljubkejšega kot to vrnitev. Stari ovni so ginjeni, ko zopet zagledajo svoje jasli. Najdrobnejša jagneta, ona, ki so se rodila na poti, in ki še nikoli niso videla hleva, zro začudeno okoli sebe.

Najginljivejši so vendar psi ovčarji, polni opravlka pri svojih ovcah, zadovoljni, da je čreda srečno doma. Zaman jih kličejo domači psi-čuvaji iz svojih hišic; zaman jih vabi vrč pri vodnjaku, poln hladilne vode: ne vidijo nič, ne slišijo nič, dokler ni poslednja ovca pod streho, dokler niso vrata dobro za njo zapahnjena, dokler pastirji ne sede v izbi. Tedaj šele poiščejo svoj stari prostorček in tam pri večerji pripovedujejo tovarišem, ki so bili ostali doma, o tem, kar so doživeli tam gori v temnih gozdovih, kjer so volkovi doma, in kjer cveto temnordeči naprstki, napolnjeni do roba z roso.

Uta:

Sredi polja — dobra volja.

Sredi nolia. sredi nolia

sa
Kakor guma v samu zru
turščica šumi.

In proso se klanja, klanja,
za večerjo polne sklede
zlate kaše nam oznanja.

Stogi polni so pogače,

strd dá aida za kolače,

skozi jasli,
do dosti v masli.

Vsa pohlevna pesa rdi,

tiho repa se redi;

to obeta tolšče dosti,

da še greha bode v posti.

Sredi polja dobra volja,

a nad poljem ljubi Bog,

blagoslova polnih rok.

Mi pa grešniki veliki

mislimo, —

da smo svetniki. —

X.:

Problem agrarne reforme v Češkoslovaški

(Konec.)

Češkoslovaškim zakonodavcem ni bilo do tega, da uničijo veliko posestvo, temveč veleposestvo, to je *latifundije*, in da prilagodijo lastništvo zemlje zakonom zemljedelstva, to je da stvorijo veliko število srednjih kmetij s površino 8–12 ha in vzpostavijo zdravo razmerje med malim, srednjim in velikim posestvom. Agrarni zakoni so bili izdelani v letih 1919, 1920 in 1921. Eden prvih je določal omejitve zemljiške lastnine na 150 ha obdelane zemlje ali na 250 ha zemlje sploh, le v izjemnih slučajih na 500 ha. S tem zakonom je češkoslovaška zakonodaja dokazala, do kakšnih mej namerava izvesti agrarno reformo, in je stavila vsa zemljišča s površino nad 150 ha pod agrarno reformo, da bi tako onemogočila preprečenje svojih namer. Ta zabranitev dosedanjih lastnikov nikakor ne omejuje glede gospodarstva na svojih posestvih, pač pa omejuje možnost prodaje.

Izvedba agrarne reforme je bila poverjena posebnemu agrarnemu uradu, ki je začel delovati 1920. leta. Na čelu zavoda stoji predsednik in dva podpredsednika. Vse tri imenuje na predlog ministrskega sveta predsednik republike. Delo tega urada nadzoruje skupščinski odbor, sestavljen iz dvanajstih narodnih poslancev. Prva doba njegovega delovanja je bila pripravljalnega značaja. Agrarni urad je najprej oddal 141.235 ha, to je približno 10 odstot-

kov obdelane zemlje, spadajoče pod agrarno reformo, malim zemljedelcem v začasni najem za dobo šestih let. Najemnina je bila preračunana po srednjih krajevnih cenah iz l. 1913. S tem korakom je pomiril prebivalstvo in njegovo najnujnejšo potrebo po zemlji ter obenem dobil pregleda o tej potrebi, tako da je potem lahko izdelal načrt, po katerem bi bilo treba izvesti reformo.

Malim zemljedelcem je bila s tem dana možnost gospodarske samostojnosti, nepoklicanim slojem prebivalstva, ki jim je bila zemlja dodeljena, pa je bila s tem dana prilika spoznanja, da *zemlja ni sredstvo špekulacije in naglega bogatenja*. V tej dobi so dobili tudi češki učenjaki časa, da prikroje statistično gradivo državnega računovodstva za zemljedelsko računovodstvo, da prouče vse probleme agrarne reforme in da s svojimi zaključki podajo znanstveno osnovo za njihovo rešitev. Posebej je treba pripomniti, da se je v tej panogi znanstvenega dela zlasti odlikoval bivši zemljedelski minister in profesor zemljedelske fakultete¹ v Pragi, dr. Vladimír Brdlik. Značilno je, da je bilo število prijav za začasni zakup zemlje s strani nemškega prebivalstva zelo neznatno, dasi so prijave predlagale avtonomne občinske uprave. To pomeni, da ima nemški živelj dovolj zemlje in da je na ta način omogočeno naseljevanje odvisnega kmetskega češkega življa v nemških krajih, kjer mu je bila ta zemlja pred tremi stoletji odvzeta. Istočasno je bila izročena vsa zemlja, kar so je imeli mali najemniki vzdržema v najemu izza leta 1901., dotičnim v last, izvzemši vaška in občinska zemljišča. Najemniki teh slednjih so zavarovani s posebnim zakonom, po katerem se njihov zakup avtomatično podaljšuje po predvojnih cenah, (ako ne obdelujejo več nego 15 ha) dotlej, dokler ne dobe razlaščene veleposestniške zemlje. Enako so bile temu slične razmere siromašnih najemnikov v Prikarpatiski Rusiji za sedaj samo ublažene in se njihova končna rešitev baš proučuje. Med pripravljala dela lahko računamo tudi likvidacijo občinskih premoženj, s katerimi so se okoriščali takozvani „starosedniki“. Premoženja so jim bila odvzeta in izročena občinskim upravam, ki gospodarijo z njimi po privatno ekonomskih načelih v korist vse občine. Omejene so samo v toliko, da morajo oddajati zemljišča in njive krajevnim siromašnim zemljedelcem v najem; izrabo gozdov prodajati na javnih dražbah v prvi vrsti domačemu prebivalstvu in uporabo občinskih pašnikov urejevati z zasebnim pravilnikom. „Starosedniki“ niso dobili nobenih nagrad. Priznana jim je bila samo pravica,

¹ Fakulteta se imenuje posamezni odderek vseučilišča.

da lahko vzamejo v najem izvestni del občinskega premoženja po znižani ceni do 15. septembra l. 1928. Oni, ki so uživali doslej koristi občinskih gozdov, dobivajo do konca l. 1925. polovico čistega dobička, ki ga prinašajo gozdovi, ako ne presega 2000 čeških kron.

Trajno podeljevanje zemlje se je začelo l. 1922. Po zakonu o agrarni reformi ima država pravico po odkazu, izdanem šest mesecev v naprej, vzeti zemljo in jo pridržati v svoji lasti — ali jo pa izročiti prosilcem, ki jih predvideva zakon. Izmenjava lastništva se vrši v načelu za odškodnino. V resnici te odškodnine niso bile odmerjene po cenah zemljišč po vojni, temveč po povprečnih cenah l. 1913.—1915., seveda v soglasju s krajevnimi razmerami. Za preračunavanje cen je profesor dr. Brdlik izdelal poseben pravilnik. Po tem pravilniku je bila obdelana zemlja v Češkoslovaški razdeljena v štiri skupine:

V prvo skupino spadajo zemljišča, na katerih se goji sladkorna pesa;

v drugo skupino zemljišča, na katerih se goji žito;

v tretjo skupino zemljišča, na katerih se goji krompir;

a v četrto skupino spadajo zemljišča s pridelki za prehrano živine.

Cene iz teh skupin se prilagodujejo za posamezne majure¹ z množenjem s posebnim koeficijentom glede na položaj zemljišča napram železnici, potom, konsumnim središčem, zemljedeljskim tovarnam itd. Stavbe se plačujejo po cenah istih let, a samo stavbe, ki so bile sezidane po l. 1914. Ostale investicije, kakor umetna gnojila in podobno, se ocenijo zasebno. Živi in mrtvi inventar se plačuje po dogovorjenih cenah. Pri gozdovih se tudi računa odškodnina po cenah l. 1913.—1915. in se izračunava po vrsti, starosti in številu drevja na 1 ha.

Pri posestvih, večjih od 1000 ha, se zmanjša odškodnina za zemljišča od 0.10 odstotkov do 30 odstotkov za vsakih 100 ha; nad 1000 ha se pa še ta zmanjšani znesek zmanjša za eno dvajsetinko odstotka za vsakih 100 ha, ki niso bili razlaščeni do konca l. 1923., za vsako naslednje leto, celokupno zmanjšanje pa ne sme presegati 40 odstotkov prvotne cene. To zmanjšanje cene je opravičeno s tem, ker so bila posestva izvestne površine vedno cenejša in ker poleg tega dotedanji lastnik zaradi kasnejše razlastitve itak pridobi s čistim dobičkom in z boljšo valuto. Pri dobro organiziranih posestvih, v katera je bilo vložena mnogo kapitala, se dovoljuje po-

¹ Del veleposestva.

višanje odškodnine in sicer: pri zemljiščih do 30 odstotkov, pri zemljiščih obenem s stavbami do 50 odstotkov, pri stavbah samih pa do 70 odstotkov. Enako zapadejo malomarno upravljana premoženja zmanjšanju odškodnine v istem razmerju, kakršno je pri vzglednih povečanje.

Kakor sem že omenil, je poglobitna naloga agrarne reforme stvarjanje kmetskih posestev s površino nekako 8—10 ha in se zato daje zemlja v prvi vrsti v last malim zemljedelcem, ki ne prideajo toliko, da bi s tem mogli preživljati družino, ki pa že vendar imajo potrebna poslopja in inventar. Naseljevanje se vrši in se bo vršilo samo tam, kjer ima tamošnje krajevno prebivalstvo dovolj zemlje. Da ni treba preseljevati malih zemljedelcev s krajev, kjer ni veleposestev, se doseže z zamenjavanjem za zemljišča, spadajoča pod agrarno reformo, po drugih krajih. Povsod, kjer dovoljujejo razmere, teži agrarni urad za tem, da po zadostitvi krajevnih potreb iz ostanka bivših veleposestev stvarja večja kmetska posestva, včasih celo do 150 ha, na katerih se izkoriščajo prejšnje naprave in instalacije. Te ostanke dodeljuje agrarni urad ali zgoraj omenjenim kmetom — ali bivšim velenajemnikom — ali uradnikom — ali zadrugam, ako jih sam ne izrabi za zemljedeske šole ali razne državne humanitarne in naučne ustanove. Posebno pažnjo posveča eksistenci dotedanjih nameščencev in stalnih delavcev. V večini slučajev so preskrbljeni z razlašeno zemljo. Le oni, ki si ne morejo zagotoviti nove eksistence, so upokojeni na račun bivših lastnikov in v neizogibnih slučajih agrarni urad posreduje za njihovo namestitve v kaki drugi stroki.

Gozdovi, kolikor jih iz ekonomskih ozirov ni mogoče parcelirati, preidejo v državne roke. Samo manjše površine gozdov se dodele avtonomnim korporacijam ali občinam.

Površina zemlje, ki spada pod agrarno reformo, znaša v Češkoslovaški 1.224.746 ha obdelane zemlje in 2.721.038 ha gozda. Od tega je bilo do konca l. 1923. dodeljeno v zasebno last 295.100 ha obdelane zemlje, država pa je prevzela 89.351 ha gozda. Z ozirom na prve težkoče, ki jih je moral agrarni urad premagati, so današnji uspehi zelo zadovoljivi. Danes, ko ves aparat že posluje, se nadajamo, da bo agrarna reforma, v kolikor se tiče obdelane zemlje, dokončana v dveh do treh letih.

Kmetska zveza v Švici.

Švici je 480.000 kmetov, t. j. 28% vsega prebivalstva, kmetij pa 248.000. Večina so male kmetije. Takih, ki imajo pod 3 ha zemlje, je 41%, pod 10 ha 42%, pod 15 ha 8%, pod 30 ha 6.5%, čez 70 ha je pa 1%.

Kmetska zveza ima 364.428 članov, kar znači, da je tri četrtine vseh kmetov v njej organiziranih. To veliko število je bilo doseženo na ta način, da so včlanjena v zvezi razna kmetska društva in zadruge s svojimi člani.

Leta 1922. je bilo včlanjenih v zvezi 50 društev in zadrug in sicer:

4 strokovne organizacije z 123.848 člani,

7 kmetijskih podružničnih zvez z 81.989 člani,

5 živinorejskih društev s 27.384 člani,

19 mlekarških društev s podružnimi mlekarnami in sirarnami, ki so imela 101.377 članov,

5 organizacij kmetskih političnih strank, 10 raznih društev s 15.446 člani.

Pomen kmetijskih oziroma kmetske zveze najlepše predstavlja njen tisk. Glasilo zveze „Kmetski časnik“ izhaja v 181.110 izvodih.

Švicarska kmetska zveza, ki ni politična, temveč predvsem strokovna organizacija, je bila ustanovljena 1897. leta.

Povod za ustanovitev zveze so dale tedanje slabe razmere kmetskega stanu. Neglede na to, da je prekomorska konkurenca tlačila cene kmetijskih pridelkov, je tedanja liberalna vlada na vse kriplje podpirala industrijalizacijo dežele in to na škodo kmeta, kakor delajo pri nas sedanje vlade.

Predvsem je bilo propadanje kmetskega stanu. Število kmetskega prebivalstva se je znižalo do leta 1900. za 65.522, tedaj od 46% na 33%, do danes pa na 28% vsega prebivalstva. Nadaljna posledica tega je bila prehod od intenzivnega na ekstenzivno kmetovanje. Kmetje so jeli opuščati drago obdelovanje zemlje in pridelovanje poljskih rastlin in prehajati na ceneno rejo živine na planinah.

¹ Iz Buletina M. A. B.

Razume se, da se je Švica veliko manj preživljala od domačih kmetijskih pridelkov in da jih je morala zato veliko več uvažati iz inozemstva. — S tem se ni neprimerno znižal samo dohodek kmeta kot takega, temveč je nazadoval tudi narodni dohodek, katerega so nadomeščale vlade s pospeševanjem industrije in tujkega prometa. Od tega je dobro živel meščan, kmet pa je dalje propadal.

V takih okoliščinah je bila ustanovljena leta 1897. kmetška zveza, kateri so se takoj pridružile zadruge in društva s čez 100.000 člani. Zveza si je takoj osnovala kmetško tajništvo kot svojo delovno in znanstveno ustanovo. Prvi predsednik zveze je bil narodni svetnik Jenny, glavni tajnik pa dr. E. Lauter, ki še danes vodi tajništvo z največjim uspehom.

Jakost, enotnost in uspešno delovanje te kmetške organizacije, ki zanjo pri nas do danes navzlic 80% kmetškega stanu nimamo primere, najlepše dokazuje odlična agrarna politika Švice v zadnjih 20 letih. Od 17 kmetijskih zakonov, ki jih je ta čas sprejel švicarski parlament, je 12 takih, ki jih je predlagala ta kmetška organizacija.

Zanimivi v tem pogledu sta zlasti dve ljudski glasovanji (v Švici se priredi glede važnejših zadev ljudsko glasovanje), ki sta prinesli kmetijstvu neprecenljivih koristi. Glasovanje o carinskih tarifih leta 1903., pri katerem je zmagalo kmetijstvo z zaščitnimi carinami na uvoz kmetijskih pridelkov, in glasovanje o zakonu o živilih leta 1906., v katerem je tudi zmagalo kmetijstvo s tem, da se je uvedlo strogo kontrolo uvažanih kmetijskih pridelkov, s čimer se je njih uvoz znatno omejil.

Dasi je bila agitacija od strani meščanstva (konsumentov) proti predlogom „Kmetške zveze“ silna, je vendar slednja sijajno zmagala. Da so kmetje tako lepo zmagali, navzlic temu, da tvorijo komaj eno dobro četrtno vsega prebivalstva, gre zasluga, poleg demokratičnemu čutu Švicarjev, ki stavijo koristi naroda nad svoje lastne, predvsem voditeljem Kmetške zveze in njihovi prvovrstni utemeljitvi kmetških in narodnih potreb, katerim meščani niso mogli postaviti uspešne protiuteži.

Švicarska „Kmetška zveza“ v svojih potrebah ni nikoli prekorajčila višjih koristi celega naroda in je znala vedno prepričati ves narod o upravičenosti svojih zahtev. Prav tako pa je znala tudi pridobiti kmetško ljudstvo za potrebne zakone in odredbe, ki so podrejale kmetške koristi višjim koristim naroda.

Kakor že spodaj omenjeno, je švicarska kmetijska zveza predvsem strokovna organizacija, nekaka kmetijska zbornica, ki jo sestavljajo in vzdržujejo skupna udruženja, kakor smo jih navedli spredaj. Ona velja za poluraden kmetijsko-gospodarski parlament.

Po približno istem vzorcu je tudi pri nas sestavljen načrt zakona za kmetijske zbornice v Jugoslaviji, katerega je sestavil bivši tajnik Samostojne kmetijske stranke, dipl. agr. Al. Jamnik, in ga je bivši minister Pucelj predložil vladi, da ga potom parlamenta uzakoni. Toda naše meščanske stranke se ne brigajo za to, da bi ga uzakonile. Se pač boje dati kmetu priložnost, da bi mogel povzdigniti glas teptanega in zaničevanega.

Carina na poljedelske pridelke.

Poljedelska produkcija se razlikuje od industrijske glavno v tem, da so dani temeljni pogoji poljedelske produkcije že po naravi sami, medtem ko se jih ustvari v industrijski s človeškim delom. Zemlja, njena lega, njene lastnosti, podnebje in podobno so glavni činitelji v poljedelski produkciji ter jih more poljedelec samo do gotove mere prilagoditi svoji produkciji, v glavnem pa ostanejo neizpremenljivi. Z delom je mogoče osušiti močvirja ali narobe preskrbeti suho zemljo z vodo in jo spremeniti v rodno zemljo, mogoče je pedološko preiskati fizikalne lastnosti zemlje in jim pridavati potrebna umetna gnojila, s pogozdovanjem je mogoče vplivati na premeno vremenskih razmer, toda v glavnem ostanejo vsi ti činitelji pri še tolikem trudu v istem stanju, kakor ga je stvorila природа.

Popolnoma drugače je v industrijski produkciji. Industrija si lahko izbere prostor, kjer so dani k temu najlepši pogoji ter je neodvisna od vremenskih razmer.

Iz te razlike glavnih produkcijskih pogojev izvirajo že sami ob sebi različni pogoji za razvoj poljedelske in industrijske produkcije, kar je velikega pomena za državo, katere naloga je podpirati razvoj gospodarstva.

Idealno stremljenje vsake države je, da ima narodno gospodarstvo, katero ji zadostuje za preskrbo, ter da je neodvisna od

tujine. Čim manj je država navezana na tujino ter čim več producira doma, tem večja je njena gospodarska in politična neodvisnost.

Že iz tega je razvidno, da so v tem oziru za državo drugi pogoji za poljedelsko produkcijo in drugi za industrijsko. Poslednja ni vezana na naravne činitelje, vsled česar se more stalno razvijati, in njenemu razvoju se iz tehničnih ozirov ne delajo nobene ovire. To pomeni, da je v industriji lahko dosegljiv namen države, da njenemu prebivalstvu zadostuje domača industrija.

Nasproti temu ima poljedelska produkcija že vnaprej določene tehniške ovire, katerih ni mogoče prekoračiti, ako so bile dosežene. Poljedelstvo je v najožji zvezi z zemljo in ta je nerazmnožljiva. V državah z redko naseljenostjo, kjer je še dovolj neobdelane zemlje, ki je ugodna za poljedelstvo, je to dejstvo za ta čas brez vsakega pomena, toda z razmnožitvijo prebivalcev se pride tudi k temu, da bode vsa dosedaj neobdelana zemlja popolnoma obdelana. Čim višje pa stoji država v svojem kulturnem in gospodarskem razvoju, tem manjša je možnost razširiti zemljo za obdelovanje, ker je vsa za gospodarstvo sposobna zemlja že oddana. Tukaj ne počiva rešitev tega vprašanja v obdelovanju nove, neobdelane zemlje, temveč v zvišani intenzivnosti poljedelske produkcije na zemlji, ki je že obdelana. Zvišanje donosnosti poljedelske produkcije pa ni samo vprašanje tehnike, ampak tudi gospodarsko vprašanje, in to je odločilnega pomena; kajti v gospodarstvu se zamore iti v izvrševanju intenzivnosti samo tako daleč, dokler to prenese gospodarsko načelo, to je, dokler morejo biti zvišani izdatki kriti s cenami na poljedelske pridelke.

Kakor je znano, ne odločujejo v gotovih državah o višini cen poljedelskih in industrijskih pridelkov produkcijski stroški tehniško in ekonomsko najbolj popolnih podjetij, temveč produkcijski stroški onih podjetij, ki iz teh ali onih razlogov delajo pod najslabšimi pogoji, ki pa morajo delati, ako se naj krije veliko povpraševanje. Korist iz tega imajo ona podjetja, ki producirajo pod ugodnejšimi pogoji. Podjetniki v teh podjetjih dobijo v ceni svojih pridelkov plačane ne samo svoje produkcijske izdatke, temveč tudi lepo nagrado za njihovo delo in še poseben dobiček (renta).

Ako bi bile države za vse svoje potrebe vezane samo na lastno produkcijo, povzročilo bi vsako zvišano povpraševanje, katero ne bi zadovoljila dosedanja produkcija, da bi začele cene pridelkom rasti. Pri poljedelski produkciji bi prišlo pod takimi razmerami do tega, da bi se začela obdelavati dosedaj neplodna polja

(pašniki, močvirja, gozdovi), na drugi strani bi se pa zvišala intenzivnost dosedanje produkcije.

Nobena država ni tako zaprla svojih mej, da ne bi imela nobenih trgovskih stikov z inozemstvom ter da bi vse, kar potrebuje doma, krila z lastno produkcijo. Čim večji je gospodarski razvoj države, tem večji so njeni stiki s tujino; za potrebe njenega prebivalstva ne zadostujejo pridelki lastne produkcije, temveč tudi svetovna produkcija, katere višina se rayna po svetovnem povpraševanju.

Ako bi bili produkcijski pogoji približno povsod enaki, ne kazale bi svetovne cene v posameznih državah tako velikih razlik. Ker pa temu ni tako, temveč so produkcijski pogoji gotovega blaga v različnih državah zelo različni, nastane iz različnih produkcijskih izdatkov tekma med državami z ugodnejšo produkcijo proti državam z manj ugodnimi produkcijskimi pogoji. (Dalje prih.)

Zivinozdravnik Stanko Arko:

Svinjska kuga.

a, sedaj pri nas zelo razširjena in nevarna kužna bolezen, se je zanesla v Evropo iz Amerike. Leta 1862. so jo prvič opazili na Angleškem, odkoder se je potem polagoma razširjala po sosednjih državah in se zanesla po letu 1895. tudi v naše kraje.

Spočetka so bila mnenja strokovnjakov o povzročitelju svinjske kuge zelo različna. To je imelo svoj vzrok v tem, ker nastopajo obenem s pravo svinjsko kugo tudi še druge bolezni in se prava svinjska kuga skoro nikdar ne pojavi sama, temveč je, kakor rečeno, večinoma združena z boleznimi, ki prvotno obolelost za svinjsko kugo, hudo poslabšajo.

Da bi na tem mestu obširneje razpravljaj o povzročiteljih priloženih boleznih in njih razlikami napram svinjski kugi, je brez pomena, ker bi bilo s tem razumevanje otežkočeno, zato se bom omejil na opis bolezni, ki jo v praksi pod skupnim imenom nazivamo svinjsko kugo.

V Sloveniji se širi zadnja leta svinjska kuga vedno nevarneje, posebno po Štajerskem in Dolenjskem, kamor se je zanesla iz bližnje Hrvatske, ponajveč s trgovskimi prašiči.

Svinjsko kugo povzroča neko kuživo, ki ga še ne poznamo, gotovo pa neka vrsta živih teles, ki so pa tako majhna, da jih niti z največjim mikroskopom (drobnogledom) ne moremo opaziti. To kuživo kroži v krvi in izločkih telesa ter je zelo lahko prenesljivo. Poleg tega kuživa, ki je prvotni in glavni povzročitelj svinjske kuge, imamo za opraviti osobito še z dvema vrstami gliv ali bakterij, ki so poznane in ki se razvijajo v živalskem telesu pogubonosno ravno po predhodni okužbi s strupom svinjske kuge. Hude bolezenske spremembe povzročajo predvsem ena vrsta v pljučih in druga v črevah.

Svinjska kuga je zelo nalezljiva in sicer izključno samo za prašiča. Za druge domače živali in za človeka je neškodljiva. Navadno se nalezajo prašiči kuge s krmo, ki je okužena. 4 do 18 dni po okuženju zboli žival na hudi groznici in vnetju sluznic, posebno vidno na očeh, ki postanejo rdeče, vnete in gnojno krmežljave. Svinje prenehajo žreti, ležejo in se zarijejo v steljo. Če je bilo kuživo zelo močno, se pripeti, da posamezne živali kar na hitro poginejo.

V večini slučajev, se pa temu prvemu napadu priključijo nadaljni znaki. Navidez se bolezen sicer zboljša, prašiči pričnejo zopet po malem žreti, se ne zarivajo več toliko v steljo, pijejo pa mnogo vode. Vendar to ne traja dolgo; bolezen se vnovič poslabša, živali postanejo zopet bolj otožne. Če se jih nažene, da ostanejo, se le nerade premikajo, obstanejo najraje na mestu s skrivljenim hrbtom in nizko povešeno glavo. Rep jim visi navzdol, ni več zavit in po prvotnem zapečenju se pokaže kmalu driska. Blato je vodeno, smrdljivo in zgleda zalenkasto kakor grahova juha, včasih je celo tudi krvavo. Obenem se vnamejo sluznate kože gobca, jezika in grla. Če odpremo gobec, opazimo umazano-sive ali rumenkaste razjede in ugnide po jeziku, gobcu in žrelu. Vsled hudega vnetja živali hrano težko požirajo in hropejo, celo zadušijo se, če jim grlo hudo oteče.

Pri močni obolelosti preišči vedno bolj hirajo, ne pokusijo več hrane, zaprtje in driska se menjata, živali se z nagrbančenim hrbtom in povešeno glavo komaj premikajo, postajajo medle, stalno ležijo in navadno v drugem ali tretjem tednu po okužbi poginejo.

V ugodnejših slučajih se pa bolezen po enem do treh tednov zopet zboljša, tek se po malem povrne, driska preneha, preišči postanejo živahnejši in se popolnoma popravijo.

Včasih pa postanejo prešiči po prestanem navedenem obolenju še nadalje bolehavi, nimajo pravega teka, blato ne gre v redu od njih, stalno hujšajo in slednjič čez mesece popolnoma oslabei poginejo.

Te znake, ki sem jih opisal, osobito pri oni obliki bolezni, kjer se je bolezen razvijala predvsem v prebavilih.

Druga oblika bolezni se pa razvija po prvem napadu in vnetju oči v spolovilih, posebno v pljučah, obenem nastanejo tudi spremembe na koži.

Kjer se bolezen zelo naglo razvija, opazamo visoko vročino; živali so neješče, se zavijajo v steljo, stalno polegajo, hoja jim je opotekajoča, kakor bi bile pijane. Po različnih delih života, posebno na vratu in pod ušesi se pokažejo manjše rdečkaste lise. Iz nosa in črevesa se pojavi krvavljenje, tudi skalnica je krvava. Tako hudo zbolele svinje poginejo kar čez noč. (Dalje.)

— št.:

Po kongresu slovanske agrarne mladine.

Istočnji september ostane važen mejnik v razvoju kmetijske misli ne le naše države, ampak slovanskih držav sploh. Zlasti važen pa ostane za nas Slovence in Jugoslovane.

O kongresu samem je že poročalo dnevno časopisje; zato ne bom govoril o dogodkih samih, o slavnostih in prireditvah, temveč bi hotel poudariti le važnost tega kongresa samega. In to je tisto, kar je treba posebej naglasiti.

Ljubljanski kongres slovanske agrarne omladine je glasnik novih dni v dveh ozirih: kmetijsko-stanovsko in slovansko idejo je prinesel k nam.

Mi smo poljedelska država in čisto naravno bi bilo, da v prvi vrsti urejuje to državo kmetiki, zemljedelski živelj. „Zemlja je božja in kmetova,“ je rekel naš kralj Aleksander I. — in to resnico je treba preliti in pretvoriti v resnično, živo, vsakdanje življenje. V življenje pa jo pretvarja agrarizem, zlasti slovanski agrarizem.

Kaj je agrarizem? Agrarizem je nov duh, novo gibanje, ki hoče urediti svet na podlagi resničnih, prirodnih pravic. Iz zemlje smo in vanjo se vrača naše telo, ko dovršimo svojega življenja

pot. Iz zemlje je vse, kar premoremo. Znanost, umetnost, tehnika, industrija, ves napredek na vseh poljih, vse korénini v materi zemlji. Kajti vsega tega ne bi bilo, če bi ne bilo kruha. Tega pa nam da zemlja in edino le zemlja. Najlepše je to potrdila minula svetovna vojna. Vse sile uma in telesa se zrušijo v nič, kadar zmanjka — kruha. Ako je torej zemlja tako silno važna v življenju človeštva, je naravno, da je dolžnost nas vseh pobrigati se za tistega, ki zemljo obdeluje, ki ji posveča vso svojo moč, vse svoje delo, svojo ljubezen in svoje življenje... To pa je naš kmet, naš zemljedelec. Dvigniti njega, priboriti mu mesto in pravice, ki mu gredo, pravično urediti njegovo razmerje do vseh drugih stanov, tako da človeštvo živelo v miru in da bi vsi ljudje v medsebojnem dopolnjevanju in izpolnjevanju složno vršili svoje naloge, to hoče agrarizem.

To vse je izpovedal kongres agrarne omladine v Ljubljani in zato je za nas tako važen. Saj si vsi želimo pri nas urejenih razmer in mira.

Je pa še nekaj! Na agrarnem kongresu v Ljubljani so bili zbrani zastopniki vseh slovanskih narodov in so tako glasneje nego z najbolj kričečimi frazami jasno povedali, da agrarci čutijo res slovansko, da se smatrajo za sinove ene in iste družine! Menda se je to zgodilo prvič v zgodovini, da je Ljubljana hkratu lahko pozdravila v svoji sredi vse slovanske veje, od največjega slovanskega sina — Rusa, pa do najmanjšega — Lužiškega Srba! To je zgodovinsko važen dogodek, ki ga moramo naglasiti! Stara zgodba o slovanski neslogi s tem izgublja svojo upravičenost. V slogi, v bratski edinosti je zborovala agrarna mladina vseh slovanskih narodov v Ljubljani. In to je dejstvo, o katerem je treba razmišljati, mnogo, prav mnogo in temeljito razmišljati.

Kadar pride popotnik do križpotja, obstane in premisli, predno krene na to ali ono stran. Da bi tudi slovenski kmet dobro in temeljito premislil, predno bo urejal svoja pota, sem ga opozoril na ta kongres.

„Narod, ki človeštvu ničesar ne da, je brez vrednosti in zgodovina gre preko njega,“ je zelo umestno dejal M. Hodža.¹

Kaj, kje in kako bomo plačali in izpričali svojo eksistenčno pravico mi, da nas malih ne stare kolo časa?...

To premislimo.

¹ Iz govora „Agrarizem in slovanstvo“. — Glej poročilo v oddelku „Prosveta“ med Razgledi današnje številke.

ORGANIZACIJA.

Kmetijski dom v Ljubljani. Nedavno se je ustanovil v Ljubljani pripravljalni odbor, ki naj pripravi vse potrebno, da se čim prej ustanovi društvo za zgradbo Kmetijskega doma. Sveže delo, ki naj bo uspešno in plodonosno, pošteno in trajno, zahteva poleg ostalega tudi — lastnega ognjišča. Čim bo delo v teku, bo „Gruda“ poročala o tem.

ŽENSTVO.

Se o snagi. K prijetnemu domu sta predvsem potrebna snaga in red. Snaga vsepovsod. Že sem pisala svojčas, kako mikavna je že od daleč hiša, kjer vladata snaga in red. O pridnosti ženstva nam pričajo čista okna, pometeno dvorišče, cele ograje okrog hiše in oplete gredice v vrtu, sploh vse, kar obdaja hišo. Takih domov vidimo pri nas, hvala Bogu, mnogo. Slovenske vasice s svojimi belimi hišicami, cvetočimi vrtovi, snažnimi dvorišči in bleščečimi posodami za mleko, ki se suše na solncu, nam molče pripovedujejo o pridnosti in snagi naših kmečkih žen in deklet. Žal vendar ni še vsepovsod tako. Bodisi da so semtertje gospodinje zanikarne ali bolehné, da same ne zmorejo vsega, včasih pa so tudi nevešče, ne znajo držati reda in ne znajo biti snažne. Lepo nalogo imajo kmečka dekleta, da v takih slučajih na prijateljski način pouče svojo sosedo, ako si ne zna sama pomagati. V slučaju, če je bolehná, ji prav lahko ponudijo svojo pomoč, če je neuka, pa tudi. Če ni skrajno zakrknjena in samosvoja in če se ji na pravi način ponudi pomoč,

bo malokatera ponudbo odbila. Sicer pa že tudi dober vzgled, ki se ga da z lastnim domom, v takem slučaju ugodno vpliva na soseščino in jo vspodbuja k posnemanju.

Kakor sta snaga in red že zunaj hiše prikupna, tako sta prikupna in pa še bolj potrebna v hiši, predvsem v kuhinji. V kmečkih hišah je v poletnem času na milijone muh, ker jih privablja gnoj, ki je v neposredni bližini vsakega kmečkega gospodarstva. In so gospodinjé, ki v očigled temu nadležnemu mrčesu prav nič ne ukrenejo, da bi ga ugonabljalé, vsaj kolikor mogoče njegovo vsiljivost v kuhinjo omejile ali bi pred tem mrčesom hrano vsaj pokrile, da ne more do nje. — Voda, ki stoji v škafu v kuhinji, naj bi bila vedno pokrita. Kruh naj bi bil s prtičem pogrnjen in naj bi ne ležal nikoli tako na mizi, da ga muhe vsega oblezejo. Ostanki jedi po mizi naj bi bili vedno odstranjeni. Hrana za psa in mačko naj bi ne bila nikoli postavljena v kuhinjo ali vsaj poleti ne. Ravnotako naj se kušam ne meče piče pred vežna vrata, ki največkrat vodijo naravnost v kuhinjo. Perutnine ni puščati, da se sprehaja po veži in kuhinji. Dobro je, da se po obedu, ko se kuhinja pospravi, odpre vrata in okna križem, da oster prepri muhe prežene, potem se jih zapre in okna zastré, da je kolikor mogoče temno. Ker je gnoj posebno privlačen za mrčes, je treba da se vsaj v vročem poletnem času gnojšče pokrije s smrekovimi vejami. **Majdenova.**

Kako je Mojca kuhala kavo. To se je zgodilo v tistih, sicer še ne davnih časih, ko káva še ni bila tako splošno

znana kakor sedaj, ko diši po njej že po najbolj skritih gorskih vaseh.

Četica lovcev se je povzpela v romantične bohinjske hribe. Lovske torbe so jim bile nabasane z okusnim brašnom, katerega lovci od nekdaj čislajo. Med gnatjo, sočnimi klobasami in polnomastnim sirom je tičal tudi mal omot fine dobro zmlete kave, katero so si hoteli lovci privoščiti visoko gori v planinah pri planšarici Mojci, kjer so si varili jajčne jedi in večkrat tudi pikantne zrezke, za katere so prinašali s seboj meso.

Po utrudljivem, a prijetnem in zabavnem zasledovanju divjačine jim je bila potem pojedina pri planšarici Mojci pravcato svatovanje. To pot so si poleg drugih dobrot hoteli privoščiti tudi gospodsko črno kavo.

Tisti dan so prišli precej vpehani in lačni do planšarije. Od ranega jutra so zasledovali zaman ponosnega gamza, čigar brado bi imel črez vse rad na svojem klobuku prešerni Boltavzarjev Gašper, ki je bil poleg strastnega lovca še strastnejši jedec.

Prvi je bil on, ki mu je začelo po trebuhu kruliti in ki je hitel nagovarjati tovariše, da bi krenili k planšariji in bi trmastega kozla za enkrat pustili, ki jim nikakor ni hotel na muho.

Bilo je že davno poldne, ko so dospeli k Mojci. Takoj je morala zanetiti ogenj in pomagati Gašperju pri kuhi, da sta pripravila v najkrajšem času pristen lovski obed. Udobno so polegli po obedu lovci po travi. Le Gašper si ni dal še miru. On je bil tisti, ki je prinesel kavo s seboj in je hotel tovariše z njo presenetiti. Šaril je okrog ognjišča ko so se nekateri že vdali sladki pomladanski dremavici. Mojca je morala pristaviti lonec vode. Pokazal ji je črno moko, iz katere bo zvaril, kakor je plahtal Mojco, posebne vrste močnik, in planšarica je radovendo čakala, kaj bo. Že je začela voda v loncu prijetno brljati in zdajci, zdajci bi vrela in sedaj... „Mojca, vidiš,

se vsuje tale moka na krop in se meša, meša, meša...”

„Ali ga vidiš hudiča rogatega!“ se tisti trenotek oglasi eden izmed lovcev in skoči pokonci, kakor bi ga pičil gad. Alo nadenj! Kot bi trenil, so bili vsi pokonci in hiteli v smer, kamor je ležal nesrečni gamz. Tudi Gašper je trenutno pozabil na kavo, skočil je po puško in hitel za drugimi; le toliko je še utegnil zaklicati Mojci: „Toliko časa mešaj, da zmoliš en očenaš, potem pa odstavi! Pridemo kmalu nazaj!”

No res so se kmalu vrnili. Ustno poročilo ne pove, če z gamzom ali brez njega.

„Hoja, Mojca, kje imaš močnik? se pošali Gašper. „Ali je kuhan?”

„Je, je,” pravi Mojca in prinese v latvici na dnu kavino goščo ter jo postavi pred lovce.

„Mi hočemo odlijač!” pravi Gašper. „Kje je odlijač?”

„I, če le na pvano sm ga zлива,” se odreže Mojca.

Lovci so se zakrohotali, Gašperja pa je jezilo, vendar je jezo potajil in dejal: „Že prav, Mojca! Zdaj pa kepo presnega razbeli, pa nam to-le ošvrknj; nezabeljeno ne bomo jedli.”

Hitela je Mojca in storila, kakor je Gašper naročil. Lovci so med tem zbijali šale in delali dovtype bolj na račun Gašparjev, kot Mojcin, in se krohotali. Medtem je Mojca spet prinesla črni močnik dobro zabeljen.

„Tako,” pravi Gašper, „Mojca, zdaj pa snej!”

Tako je pohlevna planšarica prvič kavo kuhala, jedla jo pa tudi ni.

Tako mi je pravila babica in je vselej dostavila: „Viš, če bi bila pa Mojca firžašta (brihtna), pa bi bila maslo še rešila; takoj naj bi bila na odcedek nalila mrzle vode, pa bi maslo stopilo na vrh in se strdilo in ona bi ga lepo posnela.”

„Ali ljuba babica: če bi Mojca bila tako firžašta, kakor si ti, bi pa znala tudi kavo skuhati.“ Čeča.

PROSVETA.

Koledar „Selo“ za l. 1925. (v cirili in v latinici) izide v kratkem v Beogradu z bogato in zelo pestro vsebino. Tisti, ki ga naroče vnaprej, ga dobe po 10 Din izvod. — Sprejema tudi oglase in sicer: cela stran 700 Din, pol strani 500 Din, četrt strani pa 300 Din. Uredništvo in upravnništvo se nahajata: Beograd, Birčaninova ulica 6. — Koledar izide v 25 ti-soč izvodih in bo imel okrog 200 strani besedila ter 30 slik.

Kmetijska tiskovna zadruga se je pred kratkim ustanovila s sedežem v Ljubljani, Janez Trdinova ulica 8. Delež so po 50 Din in se obrestujejo po 8 odstotkov. Član zadruge postane lahko vsak zaveden slovenski kmet, ki mu je na tem, da se dvigne prosveta našega ljudstva. Jamstvo je petkratno. Dolžnost vseh naših ljudi je, da pristopijo k tej zadruzi, ki se tudi jako lepo razvija. Izdala je doslej:

1. **Kmetijski koledar** za leto 1925., ki stane broširan Din 10, vezan pa Din 15. Koledar ima krasno in bogato vsebino ter je za vsakega kmetovalca, ki hoče v svoji stroki napredovati, neobhodno potreben. Smelo lahko trdimo, da takega koledarskega dela Slovenci doslej še nismo imeli. Zato ga toplo priporočamo vsem našim čitateljem.

2. **Agrarizem in Slovanstvo.** Predaval na prvem kongresu slovanske agrarne omladine v Ljubljani, dne 7. septembra 1924 dr. Milan Hodža, poljedelski minister Češkoslovaške države. Cena Din 3. Ta globoko zasnovani govor, poln tehtnih in vodilnih misli, bi moral pretehtati vsak zemljedelec in vsak misleč Slovan. V njem je povedano to, po čemur stremimo in za kar se borimo. V založbi je še nekaj izvodov. Naši čitatelji naj poskrbe, da pridejo ti izvodi čim prej med ljudi.

Poleg tega pripravlja „Kmetijska tiskovna zadruga“ še več drugih del. **Stara pravda**, zanimiva zgodovinska povest, izide v kratkem. Za Miklavža pa izda ta marljiva in požrtvovalna zadruga dve lepi knjigi. **Ciril Jeglič: O brazih**, zbirka slik in povesti, ki so se tako priljubile vsem čitateljem „Grude“. O knjigi izpregovorimo prihodnjič. Druga knjiga, ki bo zlasti zanimala naše žensko po deželi, se bo imenovala: **Kuharske bukvice za kmečke žene in dekleta ali sto jedi za kmečke ljudi**. Knjiga bo priročna, v vsakem oziru praktična in v ceni skromna. Zato že danes opozarjamo nanjo naše žene in dekleta!

Vrhu tega je Kmetijska zadruga v svojem okviru ustanovila še

Kmetijsko matico,

na katero zlasti opozarjamo vse naše naročnike in prijatelje. To prepotrebno ustanovo z veseljem pozdravljajo, kjer slišijo o njej. Kmetijska matica bo izdajala na leto po 3, v ugodnem slučaju morda celo 4 knjige in sicer:

1. **Koledar** (velika družinska knjiga z zabavnimi in poučnimi spisi, slikami, pesmimi itd.)

2. **Leposlovna knjiga** (v tem okviru bodo izhajala dobra dela domačih in najboljša dela slovanskih in svetovnih pisateljev, v kolikor so primerna za naše ljudstvo).

3. **Kmet.-strokovna knjiga.** (V tem okviru bo Kmetijska matica nudila izpod peresa naših najboljših strokovnjakov spise o vseh panogah kmetovalstva in njemu sorodnih strok).

Če bodo dovoljevale razmere, izide še 4. knjiga, ki bo vsebovala kako igro, primerno za male odre — ali pa tudi zanimivo povest.

Vse to dobe naročniki Kmetijske matice za skromno ceno **Din 30**, kar je z ozirom na cene knjig res malenkost. Zato je Kmetijska tiskovna zadruga trdno uverjena, da bodo vsi prizadeti krogi upoštevali njeno resno delo

in njeno pošteno stremljenje in pristopali v zadrugo kot zadrugi, pa tudi kot naročniki Kmetijske matice.

O vsem še izpregovorimo. Pojasnila daje Kmetijska tiskovna zadruga in tudi uredništvo „Grude“.

Ksaver Meško: Listki. Splošna knjižnica št. 36. Natisnila in založila Zvezna tiskarna in knjigarna v Ljubljani. 144 strani. Cena broš. Din 18.— vez. Din 24.—

Baš, ko poteka 50 letnica našega priljubljenega pesnika-pisatelja, je izšla v založbi Zvezne tiskarne in knjigarne pod skupnim naslovom „Listki“ zbirka Meškovih novelic, črtic in profilov. So to drobni in topli pesniški izlivi mehke Meškove duše, male dragocene sličice, napisane z nežno roko in v onem bleščečem slogu, vsled katerega je baš Meško med slovenskimi pisatelji postal tako priljubljen. Večina njegovih črtic izvira iz časov Meškovega srečno-otožnega bivanja na Koroškem. Njemu k srcu prirasli Koroški je postavil Meško z nekaterimi teh črtic krasen trajen spomenik, ki naj bi ohranil naše duše v živem ognju za to našo prelepo slovensko deželo, ki je prav sedaj ob obletnici koroškega plebiscita tem bolj potrebno. Kako preprosto, obenem toplo, navdušeno in nežno se spominja Meško v črtici „Koroški prazniki“ svojih koroških časov (stran 26: „Kakor osirotelemu in zapuščenemu otroku po materi se mi čestokrat stoji po Koroški. Po tisti Koroški, mialim, ki smo živeli v njej nekda, ko smo pač trpeli krivice dan na dan in smo se dan za dnevom borili in bili za najnavadnejše pravice, a borili se s toplim idealizmom in z neumrljivim, dan za dnem se nanovo oživljajočim upanjem v srcu: če ne zmagamo danes, zmagamo jutri, če jutri ne, čez leto, čez dve, po desetih letih.

Bili so vroči, a lepi dnevi v tisti bajni deželi molčečih, resnih gora in

poezije polnih jezer. Kako se mi ne bi tožilo po krasoviti deželi, kako ne po letih, v njej preživelih!“

V drugem delu svojih „Listkov“ podaja Meško profile nekaterih naših za služnih mož, med temi Aškerca, Gregorčiča, Ant. Medveda, Verovška itd., v katerih z nežno roko, a popolnoma nepristransko sega v globine duš teh naših odličnjakov. — Prepričani smo, da bodo „Listki“, kakor vobče vsi drugi Meškovi spisi, sprejeti z velikim veseljem, od vseh ljubiteljev lepe knjige, ki bodo v tej zbirki našli globok vir lepe, gladke besede, toplega čustva, neskaliene poezije in vroče ljubezni do slovenske domovine in slovenskega rodu. Lepo opremljena knjiga je naprodaj po vseh knjigarnah.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Listnica uredništva. To pot se je „Gruda“ znatno zakasnila. Krivda leži v tem, ker je bil urednik tako preobložen z delom, da ni mogel pravočasno zaključiti številke. Čitatelji naj to blagohotno upoštevajo in zakasnitev oprostite.

Zaradi preobilice gradiva je moralo izostati nadaljevanje povesti Zemlja, naša mati, ki pride spet na vrsto v prihodnji številki.

Iz istega vzroka je izostal v tej številki spis Pomlad v domači sobi.

Več književnih poročil objavimo v prihodnji številki.

Sala in zabava je morala v tej številki izostati, ker je bilo za zadnje številke (6—9) premalo tekmovalcev. Zato rok za tekmovalce podaljšujemo do 1. decembra. Poljsko delo je končano; zato se bo zdaj gotovo pečal z ugankami marsikdo, ki v poletju ni imel časa za to. Nagrade, razpisane v številkah 6—9, seveda še čakajo.

Vse naročnike vljudno vabimo, da se v čim največjem številu odzovejo vprašanjem, ki so bila objavljena na uvodnem mestu 6. številke.

Josip Petelinc

Ljubljana, Sv. Petra nasip 7

bliizu Prešernovega spomenika za vodo

Najcenejši nakup

najboljših šivalnih strojev „GRITZNER“

za rodbinsko in obrtno rabo, nadalje nogavic, žepnih robcev, brisalk, klota, belega in rujavega platna, šlona, kravata, žlic, vilic, raznih gumbov, sprehajalnih patic, nahrbtnikov, potrebnih za šivilje, krojače, čevliarje, sedlarje in brivce, škarje za krojače, šivilje in za obrezovanje trt. Cepilne nože. Vse na veliko in malo

Ceneno češko perje!

En kg sivega opuljenega perja 70 Din, na pol belo 90 Din, belo 100 Din, boljše 120 Din in 150 Din, mehko jak puh 200 in 225 Din, boljša vrsta 275 Din. Pošiljstvo carine prosto proti povzetju, od 300 Din naprej poštnine prosto. Vzorec zastoj. Blago se tudi zamenja in ne vseče vzame nazaj. Naročila samo na BENEDIKT SACHSEL, Lobez št. 72 kod Pilzna, Češkoslovaška. Poštne pošiljke rabijo v Jugoslavijo okrog 14 dni.

Stanko Florjančič

veletrgovina z železnino

Ljubljana, Sv. Petra cesta št. 35.

En gros.

Telefon interurb. 163

En detail.

Razna emailirana in aluminijasta posoda, se mizarske potrebšćine in vse orodje za obrt, ki spada v železninsko stroko. Vsakovrstni poljedelski stroji. Jedilno orodje, razni alpak-nastavki, noži, vilice. Razni laki v vseh barvah iz svetovnoznane tovarne Modra galica prvovrstna (znamka Johannisthal) vedno v zalogi. Zahtevajte cenik.

Najcenejše strešno kritje!

Združene opekarne d. d.

Ljubljana, Miklošičeva cesta 13

preje

Vidic-Knez tovarne na Viču in Brdu

nudijo v poljubni množini — takoj dobavno — najboljše preizkušene modele strešnikov z eno ali dvema zareza, kakor tudi bobrovecy (biber) in zidne opeke. — Na željo se pošlje takoj popis in ponudba!

Priporočamo vsem rodbinam

Kolinsko cikorijo

izvrsten pridatek za kavo

TRGOVSKA BANKA D. D.

LJUBLJANA

Dunajska cesta v lastni stavbi.

Kapital in rezerve D 18,300.000

Sprejema denarne vloge
na hranilne knjižice in tekoči računi in jih obrestuje najugodnejše.

Kupuje in prodaja
vrednostne papirje, valute, devize, čeke itd.

Eskontira in vnovčuje
menice, devize, kupone itd.

Izvršuje
izplačila na vsa tu- in inozemska tržišča.

Daje predujme
na vrednostne papirje in vankovrstno blago.

Posreduje
pri borznih naročilih vestin in kulantno.

Izdaja
uverjenja in akreditive.

Finansira
industrijalna, trgovska in obrtna podjetja.

PODRUŽNICE: Maribor, Novomesto, Rakek, Slovenjgradec, Slov. Bistrica, Kranj. EKSPOZITURA: Meža-Dravograd.

TELEFONI: 139, 146, 458.

BRZOJAVI: Trgovska.

HOTEL „LLOYD“, LJUBLJANA, SV. PETRA CESTA

Prenočišča z zračnimi sobami. o Ivestna kuhinja z mrazilni in gorilni jedili. o Poleti krasen senčnat vrt o Točna postrežba. o o o o o o o Sprejemajo se tudi učence v kuhinjo.

MARIJA TAUSES, lastnica hotela Lloyd

Priporoča se Vam pri nakupu zimskih potrebščin domače staro podjetje dobrega trpežnega blaga samo češkega izdelka pri

„ČEŠNIKU“

Ljubljana, Lingarjeva ulica

Sukno za moške suknje, štof, kamgarn, sukno za ženske, mantelne, plašče, velur, pliš, žamet i. t. d. Novosti v volnenem in parhastem blagu. Ogrinjalke, kocki, svilnate, plišaste, žametaste, volnene rute in šerpe. — Vse po znatno znižani cenil